

Sătmărenii și-au amintit de concetățenii lor deportați în lagărele morții

La 12 iunie a.c., la Satu Mare, în prezența a mai multe sute de persoane adunate pentru a comemora deportarea evreilor sătmăreni, la Sinagoga „Share Tora“ a fost dezvelită o placă de granit pe care sunt trecute primele 120 de nume ale celor uciși la Auschwitz și în alte lagăre ale morții. În continuare vor fi instalate și alte plăci care vor cuprinde 12.000 de nume. A fost rostit un Kadiș și s-au aprins lumânări în memoria celor dispăruți în acele condiții tragice.

La comemorare au participat prefectul județului Satu Mare, *Radu Bud*, oficialități ale județului, reprezentanți ai Asociației veteranilor de război, ai celor alungați din Ardealul de Nord, ai partidelor politice și ai organizațiilor civice. F.C.E.R. a fost reprezentată de dr. *Alexandru Elias*, membru în Comitetul Director.

După deschiderea ceremoniilor de comemorare, de către *Nicolae Decsei*, președintele Comunității Evreilor din Satu Mare, reprezentantul F.C.E.R. a evocat soarta victimelor Holocaustului din România, atât ale regimului antonescian, cât și ale celui horthyist. Domnia-sa a subliniat faptul că evreii au pierit datorită ideologiei totalitare a regimurilor respective, popoarele neputând fi condamnate în întregime pentru aceste fărâșele. Dr. *Elias* a atras atenția că această tragedie nu trebuie dată uitării, în condițiile în care în România, în pofida unor interdicții legale, apar și astăzi reviste antisemite. El a vorbit și despre caracterul nociv al indiferenței, nepăsării în fața intoleranței, extremismului, urii de rasă și a subliniat importanța înțelegerii dintre oameni, a acceptării diversității, pentru promovarea unui viitor mai bun pentru toți.

Invitat la comemorare, *Tiberiu Roth*, președintele Comunității Evreilor din Brașov, originar din Satu Mare, a arătat semnificația dezvelirii plăcii comemorative cu nume. Substantivul „nume“ - a spus el - nu are plural în limba română, întrucât definește individul, ființa umană. Totalitarismul fascist a degradat condiția umană,

izgonind omul din dimensiunea sa divină creatoare. De aceea, acest memorial este o restituire nobilă. Este important ca celor care nu au avut un mormânt, să li se comemoreze măcar numele, astăzi, când negaționiștii încearcă să minimalizeze dimensiunea genocidului. Domnia-sa a arătat că a venit și el cu 12 nume ale celor dragi, morți în Holocaust. O localitate ca Satu Mare, de unde a pierit un sfert din populație, are obligația morală să ridice un monument al victimelor Holocaustului în afara spațiului comunității evreilor. Acum, în ajun de Șavuot - a mai spus *Tiberiu Roth* - îmi amintesc cum, cu aproape 60 de ani în urmă, copil fiind, am asistat la bucuria puștinilor evrei întorși din lagăre, la aflarea deciziei O.N.U. de înființare a Statului Israel, de acea manifestație cu torțe în Piața Libertății din Satu Mare, care m-a marcat pentru o viață. Milioane de evrei a trebuit să moară pentru ca, prin înființarea statului evreu, să renască speranța care trebuie să ne călăuzească în continuare pașii - a spus, în încheiere, vorbitorul.

Amintind despre dimensiunea monstruoasă a acelor orori. Datoria poporului român - a mai spus el - este asumarea responsabilității pentru cele comise, pentru că istoria sa nu se mai repetă. Statul român a recunoscut oficial vina pentru cele comise de regimul antonescian. Este necesar să se ducă lupta împotriva antisemitismului, a excluderii oricărui semen, din motive rasiale sau religioase. Nu trebuie uitată nici cea care, la

La Sinagoga „Share Tora“ a fost dezvelit „Monumentul Numelor“ evreilor care au pierit în timpul Holocaustului

vremea respectivă, riscându-și viața, au salvat evrei de la moarte - a mai arătat domnia-sa.

La rândul său, *Nicolae Decsei*, președintele Comunității Evreilor din Satu Mare, și-a evocat impresiile din timpul „Marșului Vieții“ de la Auschwitz-Birkenau, unde a participat doi ani la rând, împreună cu membrii comunității. Pe acest drum nu se găsește decât cenușa celor morți, de aceea a dorit ca numele celor 12.000 de evrei sătmăreni să fie imortalizate pe această placă de granit.

Un moment de reculegere, o ceremonie religioasă în memoria celor dispăruți și un program muzical al Corului comunității din Oradea, cu melodii tradiționale evreiești și israeliene, a încheiat comemorarea de la Satu Mare.

PAUL DANCU

TG. MUREȘ

La Sinagoga din Tg. Mureș s-a comemorat deportarea și exterminarea evreilor din acest oraș și din localitățile limitrofe, în primăvara anului 1944.

În cuvântul de deschidere a ceremoniilor, *Bernath Sauber*, președintele comunității, a subliniat, printre altele, faptul că, după 61 de ani de la marea dramă, dintre cei care au supraviețuit mai trăiesc în Tg. Mureș doar 30 de persoane.

Manifestarea a fost onorată de prezența fostului președinte al României, *Emil Constantinescu* (aflându-se în municipiul nostru, a dorit să fie de față la această comemorare), de *Ciprian M. Dobre*, prefectul județului Mureș, *Lokodi Edita Emöke*, președintele Consiliului Județean Mureș, *Smaranda Enache*, președintele Ligii „Pro Europa“, reprezentanții Primăriei Municipiului Tg. Mureș, oaspeți din Scoția și Israel.

Despre semnificația comemorării și drama evreilor din Tg. Mureș au vorbit prof. *Vasile Dub* (în limba română) și *Martin Dascăl*. Au mai luat cuvântul fostul președinte *Emil Constantinescu*, *Ciprian M. Dobre*, prefectul județului, *Lokodi Edita Emöke* (în limba maghiară).

Șase lumânări în memoria celor uciși în Holocaust

Un moment solemn l-a constituit aprinderea - în amintirea celor șase milioane de evrei uciși în Holocaust - a șase lumânări

de către șase supraviețuitori de la Auschwitz, în timp ce se rostea „El maale“ în ebraică, română și maghiară (Sauber Bernath, Ausch Alexandru).

După rostirea unui „Kadiș“ colectiv, toți cei prezenți s-au deplasat la Monumentul Holocaustului, unde s-au aprins, de asemenea, șase lumânări și s-au depus coroane de flori din partea Prefecturii, a Primăriei și a Comunității Evreilor din Tg. Mureș, ținându-se un moment de reculegere în amintirea victimelor.

În cadrul aceluiași manifestări, la 14 mai a.c., a avut loc a doua Sesiune Națională de Comunicări pentru elevi și cadre

didactice, sub genericul „Istoria și civilizația evreilor“.

Inițiativa, organizarea și coordonarea acestei sesiuni aparține dlui prof. *Sandor Vasile*, de la Liceul „Papiu Ilarian“, și a fost posibilă datorită contribuției, în parteneriat, a Primăriei Municipiului Tg. Mureș, I.S.J. Mureș, a Comunității Evreilor din Tg. Mureș și importanțului sprijin financiar asigurat de „Rotary Club“.

Au participat elevi și cadre didactice din Tg. Mureș și din cinci județe din țară, manifestarea fiind onorată de prezența inspectorului prof. *Laszlo Simion*, a dnei director *Cornelia Ciubuca* și a reprezentanților Comunității Evreilor din Tg. Mureș - *Schwartz Teodor* și *Martin Dascăl*.

Au fost prezentate zece comunicări științifice, atât ale elevilor, cât și ale profesorilor, dintre care menționăm: „Viața în ghetou“, „Contribuții ale evreilor oțeni la tezaurul spiritual românesc“, „Aspecte ale Holocaustului în zona Galașului“, „Drepti între Popoare“, „Mărirea și decăderea Băncii «Frații Așer Eschkenazy»“, „Metode active de predare a istoriei Holocaustului“.

BERNATH SAUBER, ALEXANDRU AUSCH

ORADEA

O rană care nu se va închide niciodată...

Nu știu cât este de potrivit să se audă ropote de aplauze într-o sinagogă în zi de profundă durere, de amintire a celor dispăruți... Nu știu dacă suferința poate fi învăluită în minunea sunetelor, deși poporul evreu, încă de la începuturile sale, a combinat cântul și supraviețuirea... „Canonic“ sau nu cu regulile ancestrale, așa a fost cea de a 61-a comemorare a deportării celor 30.000 de evrei orădeni. Și acest lucru a izvorât din sufletul celor prezenți. Vocea neverosimil de caldă și nuanțată a cantorului *Tibor Kövari*, plecat din Oradea pentru a fi acum *hazan* al unei importante sinagogi din Toronto (Canada), și Corul „Hakeshet“ - „Curcubeul“ (dirijor - *Gyuri Vilan*), au făcut ca lacrimile și aplauzele să se întâlnească într-o armonie care a întrecut cuvintele. „El maale rahamim“, rugăciunea care imploră mila divină pentru cei dispăruți și cântecul sionist interpretat decenii la rând de evreii din zona Transilvaniei „Szol a kakas mar“ (referitor la clădirea unei țări pentru toți evreii) au învăluit Sinagoga Ortodoxă din Oradea într-o atmosferă de tăcută aducere aminte.

În deschiderea întâlnirii, președintele Comunității Evreilor din Oradea, ing. *Felix Koppelman*, i-a salutată pe toți cei prezenți la manifestarea comemorativă. Desigur, mai întâi, supraviețuitorii și descendenții celor deportați, lor urmându-le oficialitățile locale, înalții prelați ai bisericilor din Oradea, reprezentanți ai rezerviștilor din armată, profesori universitari și personalități culturale ale urbei de la malurile Crișului. Marele Rabin *Menachem Hacohen* și dr. ing. *José Blum*, consilier cultural al F.C.E.R., au reprezentat cu acest prilej Federația și au adus gândul bun al conducerii naționale a evreimii.

Șase dintre supraviețuitori au aprins, și în acest an, candelile ce

amintesc milioanele de evrei uciși. Gestul lor tăcut a prefațat momentele acestei comemorări. „Supraviețuitorii își aduc aminte că deportarea evreilor din Oradea și din împrejurimi a intervenit în prima duminică după sărbătoarea de Șavuot. În memoria lor, ne reunim azi, la o săptămână după această sărbătoare, nu doar pentru o zi a Holocaustului, ci și pentru *larțait*-ul după ei. Să fie primită de Tatăl Ceresc rugăciunea noastră pentru sufletele lor“ - a adăugat, vădit emoționat, președintele ing. *Felix Koppelman*. Prima parte a serviciului divin a fost susținută de cantorul *Haim Berger*, care a intonat rugăciunea în memoria celor dispăruți.

Dr. ing. *José Blum*, consilier cultural al F.C.E.R., s-a referit, în cuvântul său, la succesiunea evenimentelor care au precedat Holocaustul. „Soluția finală“ nu a venit din neant asupra evreilor transilvăneni, ci numeroase evenimente au precedat deportarea. Prevestirea unui asemenea deznodământ putea fi zărită în „propaganda antisemită, demonizarea evreilor, presa, cărțile“ - cum menționa vorbitorul - difuzate în perioada care a prefațat tragedia evreilor transilvăneni. „Am onoarea de a reprezenta la

această importantă manifestare comemorativă conducerea F.C.E.R., participantă an de an la comemorările din Oradea, locuitorii căruiă continuă să își amintească cele întâmplare“, spunea domnia-sa, purtând astfel gândul solidar al evreilor cu privire la Holocaust, dincolo de vremelnicele despărțiri teritoriale. Consilierul cultural al F.C.E.R. s-a referit în continuare la contribuția substanțială a evreilor din aceste teritorii la dezvoltarea științei, culturii, artei, industriei, învățământului, de-a lungul secolelor. Privind în urmă, această contribuție nu poate fi ignorată sau uitată. Evocând existența negaționiștilor Holocaustului, el exclama retoric: „Unde sunt cei peste

30.000 de evrei orădeni?“. Răspunsul la întrebare îl dă chiar prezența supraviețuitorilor, a urmașilor celor uciși la peste șase decenii distanță.

Din partea supraviețuitorilor Holocaustului, dl *Sandor Mozes* a evocat gradul de cruzime al ucigașilor. „Gazați, mutilați, otrăviți“ - aceasta era realitatea concretă a crimei săvârșite în urmă cu 61 de ani, așa cum spunea și „Cetățeanul de Onoare“ al orașului Oradea, una dintre personalitățile remarcabile ale comunității evreiești din această regiune.

„Sunt sute de lucrări legate de Holocaust, s-au făcut numeroase cercetări pentru a se înțelege acest fenomen, dar întreaga realitate a Holocaustului nu cred că se va putea vreodată înțelege. Cum s-a putut întâmpla așa ceva? Este întrebarea care nu își găsește în întregime răspunsul“ - afirma Marele Rabin *Menachem Hacohen*, făcând apel la lipsa criteriilor umane după care ar putea fi judecată peste timp fapta criminalilor naștiți. „Dumnezeu l-a creat pe om după chipul și asemănarea Lui. Dintre cei doi primi copii ai lumii, unul a fost un criminal. Înțelepții noștri s-au întrebat: care poate fi cea mai gravă vină a lui Cain? Faptul că a ucis, că a fost un criminal - ne-am gândi noi. Înțelepții noștri afirmă, însă, că alături de aceasta există o vină și mai importantă. Creatorul îl întreabă pe Cain unde este fratele său, iar acesta răspunde: «Sunt eu oare paznicul fratelui meu?!». Mai gravă decât crima este postura pe care și-o asumă Cain“ - adăuga Marele Rabin *Hacohen*, în talmăcirea hahamului G. *Bruchmaier*. Tăcerea și indiferența, lipsa valorilor și uitarea sunt culpe morale care întrec înseși faptele. Oradea continuă să resimtă, după mai bine de șase decenii, rana deschisă ce s-a produs în ființa sa, în trailul liniștit al dezvoltatei urbe. Reprezentantul filialei locale a Asociației Ofițerilor în Retragere și Rezervă a Armatei Române a subliniat, de asemenea, durerea pe care o resimte orice cetățean corect al acestei localități cu privire la faptele comise în acele timpuri.

Ultimul moment al acestei comemorări l-a constituit rostirea Kadișului la monumentul ridicat în memoria victimelor Holocaustului din Oradea. Marele Rabin *Menachem Hacohen*, oficiantul de cult *Haim Berger* și cantorul *Tibi Kövari* au invitat și de această dată asistența la rugăciune, care constituie singura metodă de a-i păstra alături de noi pe cei plecați fără vină, fără judecată și fără răspunsuri.

LUCIANA FRIEDMANN